

Ahmet YAMAN
Devlet Planlama Teşkilatı

İlhan hocamız şu ana kadar hiç kimsenin değinmediği bir takım boyutlarına değindi bölgesel gelişmenin. Tabii bunun çatışma noktasına kadar giden tartışmaları ortaya çıkardığını özellikle söyledi ve şu anda maalesef öyle kötü bir ortamdayız. Çatışmaya doğru giden birtakım ayrışmalar var. Tabii ki en önemlisi bütün bölgesel gelişme çabaları, sosyal ekonomik çabalar, eylemler ancak huzurun, sükûnetin, karşılıklı diyalogun, barışın, hoşgörünün olduğu ortamlarda verimli olabilir, kalıcı olabilir. Bu tür bir ortamı sağlamadan bizim konuştuğumuz bütün meseleler tünelde bir ışık gösteremiyor maalesef ve en kısa zamanda tekrar diyalog ortamına dönmeyi, hoşgörü ortamına dönmeyi umut ediyoruz bu manada. “Proportionality” (orantılı müdahale) ilkesinden bahsettik. Bu çok önemli. Tabii ki bölgesel gelişme kendi cesametiyle, büyüklüğüyle, hacmiyle orantılı bir müdahale ihtiyacı gösteriyor. Biz bunu orantılı müdahale olarak çeviriyoruz.

Orantılı müdahale hakikaten çok önemli. Kalkınma ajansları bu manada tabii ki orantılı bir müdahale olamaz. Cesametine göre çok küçük bir önlem diye bakıyoruz. Ona tekrar değineceğim. Tabii ki programda hata yapmamalıyız. Program çünkü bunun eyleme dönük bir tarafı. Avrupa Birliği'nin bölgesel gelişme politikası ve uygulanış tarzı, bir “redistributive” (yeniden dağıtımcı) mekanizma. Ben kendi şahsım adına bunu çok başarılı buluyorum. Yani sadece bir mekanizma olarak çok başarılı buluyorum. Ama soruna ne kadar ve ne kalitede çözüm üretebildi o hep tartışılıyor, tartışılmaya devam edecek. Fakat en azından şunu görüyorum ki Avrupa Birliği bir topluluk olarak, ülkeler üstü bir topluluk olarak bunu topluluk seviyesine çekebilmiş, bu koordinasyon mekanizmalarını kurabilmiş, kurallarını koyabilmiş ve en önemlisi de kurumsal altyapısını oluşturup, ciddi bir kaynak da oluşturabilmiş. Yani bu kaynak az buz değil, 2007–2010 için 350 milyar Euro'luk bir kaynaktan söz ediyoruz bu bölgesel kalkınma fonundan bahsederken, bölgesel kalkınma amaçlı fonların büyüklüğünden bahsederken. O açıdan ben bu mekanizmayı çok başarılı buluyorum. Bunun ülke içinde meydana getirilen örnekleri çok azdır dünya düzeyinde. AB'nin kurduğu sistem toplu, ülkeler üstü ölçekte, topluluk ölçeğinde güzel işleyen bir mekanizma ama sonuçları ve etkisi tartışılmaya devam edecek diye düşünüyorum.

Kullandığımız araçlar tabii ki çok yetersiz, bunu kabul etmek lazım. Belki de hiç yoktu yani şu ana kadar, belki son 8–10 yıllık döneme kadar araç diyebileceğimiz birçok şeyden de mahrum olarak biz bölgesel gelişme sorunlarımızı tartışmak, çözmeye çalışmakla uğraştık. Tabii ki çok düzeyli, çok aktörlü yönetim bu da belli bir olgunlukla ancak mümkün olabilecek gibi görünüyor. Hem siyasal açıdan bir olgunluk, hem toplumsal, bireysel açıdan bir olgunluk seviyesinde biz ancak yönetim mekanizmaları kurabileceğimiz gibi geliyor. Bu bakımdan yani iyi yönetim açısından da ajansları bu manada atılmış mütevazı bir adım olarak görmek gerekir diye düşünüyorum.

Ayda hocam da yine yönetim ile başladı konuya o manada tabii ki yine kalkınma ajansının bir takım sorunları, riskleri var önlerinde ve hakikaten beklentiler, toplumsal beklentiler, ajanslardan beklentiler, bölgesel gelişme alanında yapmak istediğimiz eylemlerle ilgili beklentiler toplumun tabii bu alanda değişime ne kadar hazır olduğuyla da ilgili. O açıdan ajanslardaki yüksek beklenti bizim açımızdan bir risk oluşturuyor. Mesela, bu beklentinin hemen ardından mahkeme sürecinde, yargı sürecinde karşılaşılan sorunlar bu açıdan sanki o beklentilerin hayal kırıklığına dönüşmesi gibi bir ortam oluşturdu. Tabii nihai karar verilmiş değil, hepimizin bildiği gibi. Bu karar ne olursa olsun ben Devlet Planlama Teşkilatı'nın bu konudaki bir yetkilisi olarak bu konudaki haklı formül arayışlarımızın devam edeceğini bu

2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 25-26 Ekim 2007, İzmir

sürecin şimdilik radikal bir değişim değil ama pragmatik bir yaklaşımın sonucu olarak ortaya çıktığını söyleyebilirim, hem kalkınma ajansı modelinin hem de şu ana kadar yapılan diğer uygulamaların. Ama şunu da göz ardı etmemek lazım, hemen hemen hiç bir şeyin yapılmadığı bir alanda en azından küçük adımlar atmaya başladık diye düşünüyorum. İleride mutabakat sağlayabildiğimiz birçok konuda da hep birlikte daha köklü çözümler üretebileceğiz diye düşünüyorum.

Tabii yeni kurumların ötekileştirme etkisinden bahsettik. Onu birçok alanda hissediyoruz ve kalkınma ajansları özelinde veya bölgesel gelişme politikası özelinde bize şüphe ile bakan insanlar sürekli etrafımızda birtakım sorular soruyorlar. Şimdi biz bundan sonra ne yapacağız? Yani bu sistem içinde var mıyız, yok muyuz? Tabii ki herkesi içselleştirecek bir yapı kurmaya çalışıyoruz biz burada. Herkesin çabalarını uyumlaştıracak, belli bir mutabakat, belli bir ortak hedef etrafında buluşturacak bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Bunu zamanla başarabileceğimizi düşünüyorum çünkü bu aynı zamanda bir diyalog kültürünü, karşılıklı anlayış oluşturma, karşılıklı tartışma ve işbirliği kültürünü de gerektiriyor. Bu açıdan bu da bir gelişim süreci diye bakıyorum ben.

Bölge tanımı konusunda benim şahsi sorumluluğum pek yok ama Ayda hocam haklı o konuda. Şahsi görüşüme göre bunun da tartışılan ve kalkınma ajanslarının kurulması aşamasında tekrar bakılması gereken yönleri var. En azından pratik olarak bakılması gereken yönleri var. Yani bazı bölgelerin 5-6 ilden oluşuyor olması bile Kalkınma Ajansları'nın uygulamadaki erişebilirliği ve idare edilebilir olması bakımından ciddi sorunlar ortaya çıkarıyor. Dolayısıyla buna da bir tekrar göz atmamız gerekecek belki çok acele etmeden bu sefer daha tartışarak, danışarak, mutabakat sağlayarak gitmemiz gerekiyor.

Tabii ki analizler çok önemli. Analizler çok önemli ama İlhan hocanın da vurguladığı gibi bu analizler eninde sonunda çoğu zaman noktasal tespitler. Yani belli bir sürekliliği temsil etmiyorlar. Tarihsel süreci temsil etmiyorlar. Belki işte küreselleşme diye bahsediyoruz, küreselleşmenin sunduğu fırsatlardan bahsediyoruz. Tehdit olarak algılayan kesimlerimizden bahsediyoruz. Ama şunu görmek lazım tabii her şeye zaman ve mekan dinamikleri içinde bir yorum getirebilmek, ona göre birtakım stratejiler politikalar tespit etmek gerekiyor.

O manada Alper hocanın yaptığı sunuşu hatırlamakta fayda var. İşte ulus devletler öncesindeki o tarımsal yapı ve onun kurduğu ekonomik ve sosyal ilişkiler bugünkü dönemden belki çok daha küreseldi insan hareketleri sermaye hareketleri bakımından. Ticari kapitalizm dönemi belki çok daha küreseldi sınırların geçirgenliği, ekonomilerin entegrasyonu açısından. Tabii modern toplumda da artık kapalı ulus devlet, modern ulus devlet toplumunda da başka türlü bir ağ yapısı oluşmuş durumda. Bilgiye dayalı, hem zamanı hem mekanı çok daha hızlı kullanmaya dayalı yeni birtakım fırsatlar ortaya çıkıyor. Bunun örneklerini beraber tartıştık. Hindistan'ın Amerika'ya onların mesai saatleri dışında yazılım desteği vermesi bunun bir örneği ve İrlanda'nın zamanında Amerika Birleşik Devletleri'ne yine bankacılık hizmetlerini, finans hizmetlerini zaman farkından oluşan avantajla vermesi bunların önemli göstergeleri. Tabii bunları görebilecek bir yapıya ihtiyaç var hem insan malzemesi olarak hem de kurumsal altyapı olarak bu fırsatları yakalamak mümkün ve bunlardan çok büyük katma değerler, çok büyük gelişme etkileri hem bölgesel gelişme açısından hem de ulusal kalkınma açısından yakalamak mümkündür diye düşünüyorum.

Neşe hocanın sunuşunda da İzmir özelinde özellikle tabii bu insan gücü sermayesi, sosyal sermayenin önemine tekrar değindik. Sunuştaki içeriğe göre nitelikli işgücü hareketi, nitelikli nüfus hareketi İzmir aleyhine işliyor gibi görünüyor. Tabii bu genelde bölgesel gelişmenin en

2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 25-26 Ekim 2007, İzmir

kritik problemlerinden bir tanesi. Çünkü o nitelikli kaynaklarını kaybeden bölgeler zaten geri kalıyorlar. Esas oranın akıl fonksiyonlarını, beyin fonksiyonlarını başka tarafa aktardığınız zaman gerek ülke içinde, gerek ülkeler arası beyin göçü vasıtasıyla kaybettiğimiz zaman o kritik geri kalmışlık probleminin merkezine düşüyorsunuz çoğu zaman. Bu da o açıdan çok önemli diye düşünüyoruz.

Kalkınma Ajansları konusuna ben tekrar kısaca bir değineceğim. Tabii burada birçok riskimiz var. Bunların en başında, bölgesel gelişme politikasının ve mekansal odaklanma, organizasyon yaklaşımının katı sektörel-kurumsal yapıya karşı neler yapabileceğini şu anda bilemiyoruz. Gerek kaynak tahsis mekanizmalarımızda, gerekse uygulamalarımızda maalesef hala sektörel, kurumsal uygulamalar ile gidiyoruz. Mekânsal ilişkiler çok önemli. Ancak, özellikle mekânın planlanması ile ilgili süreçler ve bunun hiyerarşisi maalesef bölgesel kalkınma ajansları ve bölgesel gelişme politikasından çok kopuk ve dağınık şekilde gelişmeye devam ediyor. Bu süreçlerle ve hiyerarşi ile paralel ilişkiler kurulabilecek mi? Bu alanda belirsizliklerimiz var. Hep bahsedildi, hem yönetim kurulunda, hem kalkınma kurulunda hem de en aşağıda proje düzeyindeki uygulamalarda bir yıkıcı değil, dayanışmacı rekabet anlayışı veya işbirliği kültürü kurabilecek miyiz? Karşılıklı güven tesisi oluşturabilecek miyiz? Güven faktöründen bahsedildi. Yani bunun bir takım gizli amaçları olmadığını, bunun hakikaten bütün toplumu kucaklayan gelecek vizyonları ortaya koyduğunu anlayıp bunun etrafında birlikte hareket edebilecek miyiz? Bu önemli bir risk alanıdır. Bir diyalog kurabilecek miyiz birbirimizi kıskanmadan veya birbirimizi dışlamadan; o da önemli.

Kapasite sorunu çok önemli. İzmir ve Çukurova'da bile bu tür sorunlarla hala karşılaştığımızı arkadaşlarımız anlattılar bize. Proje yazamıyoruz, proje hazırlayamıyoruz, uygulamaya geçiremiyoruz yani bulamıyoruz, insan bulamıyoruz; bunun için kurum bulamıyoruz. Bunların bir de Ağrı, Van, Hakkâri, Diyarbakır, Urfa, Şırnak o tür yörelerdeki sıkıntıları çok daha yoğun olacak diye düşünüyoruz. Bir de yerleşme-yerindenlik açısından bakarsak olaya bu da çok önemli bir prensip. Yani özellikle de uygulama ayağında bunu ne kadar yerindenlik ilkesine uygun olarak çalıştırabileceğiz gibi birtakım risklerle de karşı karşıyayız ve sonuçta şunu da son olarak belirtmem gerekiyor ki, ajansların faaliyet alanı itibarıyla beklentiler çok farklı. Yani bu beklentiler belki bizim yanlış mesaj verdiğimiz noktalar da olabilir beklentilerin oluşmasında ama şu kesinlikle belirtmeli ki ajansın ilgi alanı daha pragmatik, daha parçacı bir bakış açısıyla "hard infrastructure" (fiziksel altyapı) dediğimiz alan değil yani bildiğimiz büyük yatırımlar, belediye yatırımları, otoyollar, bilmem limanlar şeklinde değil ama daha çok hep bahsedilen bu "soft infrastructure" (üstyapı) yani insan sermayesine, sosyal sermayeye, kurumsal altyapıya, kurumsal gelişime yapacağı müdahaleler çok daha öncelikli ve kritik olacak diye düşünüyoruz. Burada da kaynak şimdilik yeterli görünüyor ama ileride bizi neler bekliyor onlara hep birlikte bakacağız.